

O mestu, vsebini in nastajanju kodeksa gozdarske poklicne etike

Janez KOŠIR*

Mesto etičnega kodeksa in značilnosti le-tega v gozdarstvu

Okvire vsaki dejavnosti v organizirani družbi daje ustava, splošna družbena in panožna zakonodaja. Kljub številnemu zakonodajnemu instrumentariju pa ne država ne panoga ne moreta zapolniti vseh vrzeli, da bi normativno zajeli prav vse možne situacije, ki se pojavljajo v praksi. Poleg tega je zakonodaja vedno tudi odraz političnih in družbenoekonomskih razmer v določenem času in se tudi zaradi tega spreminja. Po drugi strani tudi stroka nima – z vso infrastrukturo vred – na razpolago vedno jasnega, hitrega in nedvoumnega praktičnega odgovora na številne dileme pri odločanju v konkretni praksi. V še relativno neurejenih družbenih razmerah, v času prehoda v bolj demokratičen sistem, s prepuščanjem urejanja vrednosti tržnemu sistemu in v odsotnosti pravne države, je **zevanje med teorijo in prakso lahko veliko. Preprosto ni dovolj zunanjih silnic, ki bi samodejno prisiljevale k strokovno pravilnemu, pravno korektnemu in etično sprejemljivemu ravnanju.** Nekateri sociologi ugotavljajo, da bi k temu pripomogel že **obstoj kodeksa etike na posameznih področjih dela.** Etično ravnanje pa je tisto, ki je v skladu s sprejetimi načeli, s katerimi ovrednotimo dejanja kot dobra ali slaba, škodljiva ali sprejemljiva.

Vrzeli med teorijo in prakso so pričakovano tudi v našem gozdarstvu, ki ima itak novejšo zakonodajo še nedodelano. Obenem je panoga del celote, na katero vpliva nič kaj stimulatивно družbeno okolje. V gozdarstvu se soočamo še z očitno krizo v družbeni veljavi, tudi zaradi reorganizacije, ki je razdelila strokovni kader na javno službo in izvajalska podjetja. S tem je bila

porušena pozitivna kontinuiteta in razbita so bila kritična jedra v razvoju gozdarstva.

Posebnost gozdarstva je ukvarjanje z zapletenim živim, dinamičnim, nepredvidljivim sistemom, z dolgimi proizvodnimi cikli. V takem sistemu sami že dolgo zavestno iščemo poti, proučujemo in odkrivamo zakone narave, ki se jim pretanjeno prilagajamo. Težimo k biološki raznovrstnosti, ki je močno orožje v boju za preživetje različnih oblik življenja. Minili so časi, ko so bile v središču pozornosti samo potrebe po lesu in njegova proizvodnja. Naš cilj je že dolgo večnamenski gozd, s katerim gospodarimo na sonaraven, trajnosten način.

Za naše razmišljanje daje gozdarstvu poseben pečat **izjemna prostorska dimenzija**, specifično razgibana krajina, ki povečuje različnost pojavnih oblik. Imamo največjo specifično raznovrstnost življenjskih oblik (po enoti površine) v Evropi! Prav zato je tudi nesporno izjemno bogastvo naravnih pojavnih oblik v naših gozdovih! Druga je **časovna dimenzija**, ko se prek razvojnih stopenj kaže gozd v vsej svoji dinamiki in raznovrstnosti oblik, ki so plod tudi pretekle zgodovine družbe. Zajemanje tako dolgih obdobij in več generacij lastnikov je zanesljivo posebnost gozdarstva v primerjavi z drugimi panogami, in že to ima etični prizvok.

Tako je že po naravi obito možnih, pretežno nepričakovanih situacij, za katere teorija nima natančnih pravil ali modelov reševanja!

Posebnost gozdarstva je tudi **večnivojsko načrtovanje**, saj sama narava dela zahteva, da vsaka stopnja dodaja pri odločitvah nove presoje in podrobneje določi cilje ter sestavine odločanja. Pri tem je potrebno uporabljati organsko-probabilističen pristop, t. j. iskatejški, spoznavni in prilagodljiv način, z neprestanim učenjem pri poskušanju v naravi. Lahko govorimo o **posebni etiki dialoga in eksperimenta z**

* J.K., dipl. inž. gozd., Zavod za gozdove Slovenije, Območna enota Bled, 4260 Bled, Ljubljanska c. 19, SLO

gozdom. Fleksibilnost pa spet terja jasna sodila in merila, da bo končni rezultat ugoden.

Sonaravno gospodarjenje nosi v sebi zahtevo po novem odnosu do narave, nujen je prehod na ekološko odgovornejše gospodarjenje na višjem etičnem, kulturnem nivoju. Za nas gozdarje ta izraz pomeni predvsem: – naravnim pogojem (rastišču) primerne rastlinske in živalske vrste, naravno reprodukcijo vrst, sonaravno zgradbo sestojev v ekološko sprejemljivih mejah in celostno ravnanje z gozdom kot biogeocenozo. Lahko trdimo, da imamo pri tem v Sloveniji marsikaj pokazati, pa vendarle ne povsod.

Gozdarstvo je, kot vse panoge, izpostavljeno nenehnemu razvoju temeljev stroke, strokovna načela se razvijajo naprej, prihaja do novih originalnih rešitev. Družbeno okolje pa postavlja vedno nove zahteve in pogoje pri ravnanju z gozdom v skladu s stopnjo razvitosti okoljske etike. Pri tem nam je primarno strokovno vodilo in etično sodilo **biološka raznovrstnost in ohranjanje naravne rodovitnosti tal.**

Gozdarji v sebi povezujejo znanja več strok: naravoslovja, tehnike in tehnologije, ekonomike, družboslovja, metodike raziskav in statistike. Povezani smo z vodnim gospodarstvom, lesarstvom, lovni gospodarjenjem, kmetijstvom, varstvom dediščine, turizmom... S svojim mnogonamenskimi gospodarjenjem hkrati in harmonično vključujemo potrebe, ki jih narekujejo javnost in lastniki. Javnost pa je vse bolj občutljiva na metode dela, skrbi jo trajnost gozdov, njihovo preživetje. Gozdarstvo že dolgo ni več samo stvar ozke stroke, ampak ima vse bolj pluralen značaj. Skrb za usodo gozdov je postala tako rekoč skrb vsega človeštva.

Tako kot v odnosu z naravo, kjer so strokovni modeli vse bolj prijazni do gozdov, potrebujemo tudi z javnostjo demokratičen, odprt dialog, v katerem bomo odkrivali poti in načine za zagotavljanje splošno koristnih funkcij gozda v prid vseh sodelujočih. Najbolj etična pot je proučevanje narave, skrbno in pretanjeno usklajevanje, z veliko mero potrpežljivosti (korakoma).

Posebno dimenzijo zapletenosti gospodarjenja z gozdovi daje lastništvo nad gozdovi. Četudi lastništvo ni več absolutna kategorija, ki pomeni popolno oblast in moč nad dobrino, kot so gozdovi, saj jo omejuje

potreba po socialnih in ekoloških funkcijah, pa široka paleta njihovih potreb, zahtev in želj zelo pomnoži število verjetnih kombinacij pred odločitvijo v gozdu. Blizu 300.000 lastnikov s povprečno vsaj tremi parcelami prestraši še takega sistematika. K sreči niso vsi lastniki nujno ekonomsko vezani na gozd ali samo na gozd, veliko je že zgolj čustvenih povezav z gozdom. V odnosih med ljudmi in z ljudmi pa smo precej siromašni pri metodah ustvarjanja zaupanja in ugleda gozdarjev. Pogosto nas okolje navaja na opuščanje povsem elementarne srčne kulture. Resnici na ljubo priznajmo, pravega izobraževanja o etiki na tehničnih in naravoslovnih šolah nismo imeli. Gozdarji smo tudi del naše družbe s svojimi značajskimi potezami, razdvojenostjo, pohlepom, individualizmom, sebičnostjo in gonjo za materialnim standardom. Spet je obilo potreb po določitvi etičnih načel, ki bi omogočila presojo uravnoveženosti ukrepov v zasebnih gozdovih s širokim spektrom potreb.

Gospodarjenje z gozdom mora interdisciplinarno usklajevati svoje ravnanje med sodobno ekologijo, tehniko, tehnologijo, ekonomiko, javnimi in zasebnimi interesi. O strokovnem odločanju imamo kar dovolj podlag, modelov, poznamo metode dela. Z ustvarjalnim načinom razmišljana naj bi se znašli tudi v zapletenih primerih reševanja kombinacij interesov. Ostaja pa nešteto nepredvidenih dilem, ki jih v praksi rešujejo predvsem revimi gozdarji.

Lahko torej trdimo, **da gozdarstvo že ima marsikatero etično načelo vgrajeno v vsakdanje delo z gozdom in lastnikom**, vendar doslej niso urejena v obliki kodeksa poklicne etike. Etična pravila vsebujejo že osnovni organizacijski akti. Pogosto tudi ni jasnih mej s strokovnimi načeli. Številne razpoke med teorijo in prakso ni mogoče zapolniti z zbirko vnaprejšnjih rešitev. Tudi ne z razvrščanjem primerov v kategorije s šablonsko, "semaforsko" rešitvijo. Potrebujemo zbir posebnih sodil (ne meril), paleto etičnih načel, kodeks poklicne etike, ki bi ga sprejeli na demokratičen in argumentiran način. Tako dogovorjeni kriteriji – sodila – doseženi z dogovorom med prizadetimi – bi zanesljivo najbolj držali. Kaže tudi, da neka splošna in enostavna sodila ne bodo zadostovala, čimbolj jih je potrebno odkrivati in prilagajati v konkretnih skupinah, različne iskane

vrednote tudi potrebujejo svoja sodila, celo vsak posameznik ima svoj vrednostni sistem, ki ga moramo spoznati v medsebojnih odnosih. Pravila bodo poleg tega izpostavljena stalnemu razvoju in dopolnjevanju.

Poglavitne etične premise v gozdarstvu za današnji čas (po kongresu PRO-SILVA)

1. Nujno spremeniti odnos do gozda, nezmernost človeka umiriti, potrebna je povečana pozornost do dogodkov v okolju, cilj je reševanje krize okolja.

2. Spremeniti dosedanje antropocentrično in grobo tržno gospodarjenje v ekološko odgovornejši odnos do gozda na temelju:

- naravne sprejemljivosti, skladno z naravnimi zmogljivostmi. Narava ima meje, ohranitev gozda je pogoj za preživetje narave in človeštva;

- upravičenosti, v smislu presoje: kar je nesprejemljivo za gozd, ni sprejemljivo tudi za človeka, torej prilagoditi se mora človek!

3. Solidarnost do nemočnih, revnih ter do nenavzočih prihodnjih generacij, kar je preizkusni kamen resnične humanistične miselnosti (analogni primer manjšinskih drevesnih vrst, op.p.):

- potrebna je moralna prenova, ki bo vpregla v reševanje krize tudi duhovni svet ljudi.

4. Spremeniti odnos do lastnine gozda. Gozd ne more biti le stvar, nad katero ima lastnik absolutno razpolagalno pravico, in je podrejena le denarnim zakonom. V naravi so meje, ki jih je potrebno dolgoročno spoštovati. Lastnina – npr. stoletni gozd – pripada vsem generacijam, potrebno je odgovorno rentirati dedni delež. Nova gospodarska etika je lahko le v skladnosti med ekologijo in ekonomiko, ki se kaže v negovalnem pristopu h gospodarjenju z gozdom.

Potrebujejo neovrgljiva etična načela, s katerimi bomo racionalno odločali pri dilemah ali tam, kjer položaja ne obvladamo. V javnosti potrebujemo splošna etična načela za presojo ravnanja, usklajevanja, tehtanja, prepričevanja in pojasnjevanja. Zakoni prinašajo splošne in obvezne norme le za jasne primere, omejujejo s prepovedmi, med njimi in dovoljenim pa je široko polje, kjer lahko etika **pomembno dopolni**

zakonodajo in ji je v oporo. Ne zakonodaja, ne trg tega ne moreta nadomestiti.

Naštetimo nekaj temeljnih sodil etike, ki izhajajo iz osnovnih konceptov delitve ravnanja človeka na dobro in slabo, koristno za posameznika ali skupino, škodljivo in neškodljivo. Primer naštetih pravil in norm je lahko skelet moralnega kodeksa, ki ga ponavadi še podrobneje približajo v posameznih organiziranih sredinah. Etika zadeva vse dejavnosti, ravni in funkcije, vse sodelavce, lastnike, krajevna okolja, politike in upravo.

Po konceptu koristnosti avtorji ločijo:

- egoistična etika, vse kar je koristno posamezniku;

- utilitaristična etika, koristi čim večjemu številu ljudi (čimmanj stroškov, čimmanj onesnaženja, dobički).

Po konceptu neškodljivosti (dolžnosti):

- temeljne pravice ljudi po deklaraciji OZN;

- spoštovanje človekovega dostojanstva in svobode;

- pravičnost (vsakemu svoje, ne trpljenja, enakost pravic, pomoč v stiski in nevarnosti, vsak je enak tebi);

- presoja škodljivosti posledic (ogrožanje zdravja telesa, prikrajšanja hrane, obleke, bivališča, omejevanje svobode);

- verodostojnost pri izpolnjevanju obljub;
- dobrotelost za izboljšanje položaja drugih;

- izpopolnjevanje v vrlinah in znanju – neznanje je neetično!

- neškodljivost za druge, ne gospodarške škode;

- poštenje;

- točnost;

- skromnost;

- trdo delo.

Posebno pozornost zasluži pojem odgovornosti. Pri večjih pooblastilih npr. javne gozdarske službe in možnih posledicah je odgovornost sorazmerno večja. V našem primeru so gozdarji odgovorni lastnikom, javnosti, naravi, stroki in prihodnjim rodovom. Odgovornost ne pomeni samo zadovoljevanje norm, dolžnosti, obveznosti. Odgovoren človek se mora zavedati, da mora svoje odločitve tudi pojasnjevati, če ima odločitev negativne posledice. Včasih je potrebno opravičilo, pa tudi sprejeti posledice je izražanje odgovornosti. Kaže se tudi v predanosti, odrekanju in žrtvovanju za skupni cilj. Odgovornost pa je tudi

osebna lastnost, ki se lahko zagotovi le z izbiro kadra. **Prava etična odgovornost je povezana z zavestjo in strokovnim znanjem. Samo deklarirana dobronamernost, osebni občutki in prepričanje posameznikov niso dovolj za pravo etično odgovornost.**

Kako si ustvariti zaupanje pri ljudeh? Zaupanja bomo gozdarji deležni, če bomo uspešni pri delu, če se bomo ravnali v skladu z etičnimi načeli in delovanje uravnotežili med različnimi interesi brez nevarnosti ogrožanja trajnega delovanja gozdnega ekosistema. Pooblastila po zakonu tega ne zagotavljajo, prav tako tržno delovanje na daljši rok ne bo uspešno brez upoštevanja etičnih načel, ki so specifična za gozdarsko stroko.

Katera načela vodijo lastnike (gozdov) ?

Posameznik se torej odloča po lastnem vrednostnem sistemu:

- osnovno gibalno je egoizem, lastni interesi;
- ekonomski učinek, denarni donosi, dobiček;
- svobodno razpolaganje z dobrino, kratkoročno in dolgoročno;
- navezanost na zemljo, gozd, drevo, gozdne sadeže;
- tradicija, dediščina po starših;
- zlata rezerva v tiski.

Za ravnanje posameznika je takšen svet vrednot pričakovani in legitimen. V odnosu gozdarjev in lastnikov so njihovi cilji, potrebe in zahteve v največji možni meri zaščiteni z gozdarskim zakonom, vendar pod pogojem zagotavljanja ekoloških in socialnih funkcij gozda. Odnos do lastnine gozda je po spremembi družbenopolitičnega sistema, ob gospodarski svobodi v preteklih letih pri nas dobival že dimenzije, ki so kazale na očitno prevelik pohlep ene generacije in na ignoriranje stroke ter zakonodaje.

Objektivno vse bolj komplicirano okolje otežuje racionalno in uravnoteženo odločitev brez vnaprej znane zanesljive presoje. Človek v negotovosti rabi oporo, da se ubrani prehudih posledic svojega ravnanja. Svet etike ali etični kodeks je zato močan selektor in pogosto izhaja iz priznanja človeka o svoji nemoči in nezanesljivi prosti presoji.

Na taki podlagi bi morali graditi etične

temelje spoštljivosti v odnosu do gozda, lastnika in do javnosti. Brez dvoma pa je ravno upoštevanje lastniške strukture v naših gozdnih eno najbolj zahtevnih presoj o pravični razdelitvi dobrine med generacijami lastnikov ob čimbolj trajnem zagotavljanju javnih funkcij.

Nastajanje kodeksa gozdarske poklicne etike

Kodeks gozdarske poklicne etike bo prav gotovo nosil pečat večnamenskega gozdarstva, katerega enakovreden subjekt bo sonaravni gozd. Gozdarstvo se je mukoma in v dolgi dobi na osnovi naravoslovnih ved razvilo do spoznanja, da je nujen ustvarjalni dialog z naravo in ne antropocentrični diktat. Diktat namreč pomeni podrejanje, izkoriščanje, večvrednost človeka, neiskrenost do narave in gozda, ki sta pogoja za preživetje človeštva. Človeštvo pa se mora naučiti sobivanja z drugimi živimi bitji na bolj enakopravnem, naravnemu redu stvari prilagojenem načinu bivanja.

Kodeks gozdarske poklicne etike bomo gozdarji **gradili na že doseženem nivoju** etičnega ravnanja z gozdom, ga razvijali in dopolnjevali naprej. Mora biti rezultat soglasja čim večjega števila gozdarjev vseh generacij, zaposlenih na različnih mestih, na načelih dialoga s predstavniki javnosti, lastnikov in sodelavcev. O njem mora teči **odkrita razprava** in na koncu mora priti v življenje, sicer bo mrtva črka na papirju. **Spodbujevalci, pospeševalci in utrjevalci etičnega odnosa do gozda in javnosti ter do lastnikov smo v prvi vrsti gozdarji. Ako tu odpovemo, bomo pred javnostjo krivi in prav tako pred naslednjimi generacijami.**

Na splošno sociologi ugotavljajo, da bo svet vrednot vse bolj pomemben za usmerjanje posameznika, ki se bo moral znajti in se usmerjati v kompliciranem in nepredvidljivem okolju. O tako pomembnem selektorju pa se bo v vzgojnem procesu potrebno marsičesa naučiti. Najboljša rešitev bo v končni stopnji vsaki dejavnosti in sredini prilagojen **specifični zbir etičnih načel**, ki jih bodo prizadeti spoštovali in z njimi živeli. V svetu so pri oblikovanju in uvajanju etičnih kodeksov ubirali različna pota, (npr. V Ameriki) z:

- osebnim zgledom vodilnih kadrov,

- izobraževanjem vseh prizadetih,
- izdelavo kodeksov etike na vseh nivojih,
- izdelavo podrobnih organizacijskih predpisov in s stimulacijo.

Kaže, da bi nam bila najbližja kombinacija med izobraževanjem, izdelavo vsaj osnovnih kodeksov etike in vključevanjem v organizacijske akte. Kaj pa osebni zgle-di? So nujni, saj je po naravi stvari etičen le posameznik!

Praksa pa bo kot vedno končni dokaz za uspešno uvajanje višjega kulturnega nivoja pri delu gozdarjev navznoter in navzven gozdarskega telesa.

VIRI

1. Mlinšek, D. 1989, Pra-gozd v naši krajini
2. GASPERŠIČ, F. 1995, Gozdnogospodarsko načrtovanje v sonaravnem ravnanju z gozdovi
3. SIEGWALD, G. 1993 PRO SILVA Kongress, Die Waldbewirtschaftung, Ethische Ueberlegungen zu einer Herausforderung unserer Zeit
4. PAGON, M., LOBNIKAR, B. revija ORGANIZACIJA št. 4 1996, Problem etičnega ravnanja managementa: socialno-psihološki in komunikološki vidiki
5. TAVČAR, M. revija ORGANIZACIJA št. 4 1994, Strokovno in etično odločanje v managementu – nabor vidikov in model za odločanje
6. VILA, A., revija ORGANIZACIJA št. 3 1995, Poslovodna etika

GDK: 9

Pogled na problematiko s strani delavca, zaposlenega v izvajalskem podjetju

Ignacij PIŠLAR*

Uvod

Razmeroma velika družina slovenskih gozdarstev strokovnjakov danes služi številnim gospodarjem. Še nikoli doslej tolikšnim. Vsak posamezen gospodar pa seveda zasleduje svoje lastne interese in ta družina, ki že prej ni bila kdo ve kako enotna, je poslej še toliko manj. Nekateri slovenski politiki so v preteklih nekaj letih v bitki za glasove iskali grešnega kozla. Naši so ga v gozdarjih. Slovensko gozdarstvo je vlogo grešnega kozla dobro odigralo, pri tem pa se je stroka žal tudi močno in preveč spolitizirala, kar vsekakor ni bilo primerno in ne stroki v korist in je še bolj oslabilo njene kohezijske sile. Nekaterih se je pri opazovanju degradacije stroke polastilo malodušje in njihova strokovna ustvarjalnost se je začela bližati ničli.

Na splošno torej velja, da je v slovenskem gozdarstvu interesov in raznih gospodarjev veliko in preveč. Pravo nasprotje

temu pa je naša gozdarska stroka, ki pa je edina, sama in samcata. Po drugi strani pa je tudi res, da nas v tem trenutku le ona lahko poenoti, homogenizira. Če se ji to ne bo posrečilo, grozijo slovenskemu gozdarstvu velika razhajanja in v končni konsekvenci kaos in morda še hujša degradacija. Morda edini možen in izvedljiv način tega poenotenja vidim v delovanju vseh gozdarstev strokovnjakov na podlagi gozdarske poklicne etike. Ta etika postavlja v ospredje kot glavni cilj delovanja strokovnjaka zavzeto delo, predanost, vestnost, poštenost, požrtvovalnost, skromnost in načelnost (povzeto po veterinarskem kodeksu). Tako pojmovanje strokovnega dela izloči mnoge druge vplive, obremenjenost, balast in poudari bistvo dela strokovnjaka neke stroke, ki vodi vse k istemu cilju, to je k blaginji gozda.

Osnovna načela profesionalne etike bodo zapisana v obliki kodeksa, pravil za obnašanje pravega strokovnjaka, in ta pravila bo treba upoštevati in se ravnati po njih. Vse to pa bo seveda uspelo le, če se bo bolj upoštevalo stroko, znanje in izkušnje.

* I.P., dipl. inž. gozd., Soško gozdno gospodarstvo Tolmin, Obrat Idrija, 5280 Idrija, Trg. Sv. Ahacija 2, SLO